

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО ДИМИТЪР ЙОРДАНОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 3401/09)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

6 септември 2018 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

06/12/2018 г.

Това решение е станало окончателно при условията на чл. 44, ал. 2 от Конвенцията. Може да бъде предмет на редакционни промени.

По делото Димитър Йорданов срещу България,
Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ
като комитет в състав:

Ангелика Нусбергер (Angelika Nußberger), *председател*,
Ерик Мьозе (Erik Møse),
Андре Потоцки (André Potocki),
Йонко Грозев (Yonko Grozev),
Шифра О'Лиъри (Siofra O'Leary),
Габриеле Куцко-Щадлмайер (Gabriele Kucsko-Stadlmayer),
Летиф Хюсеинов (Lətif Hüseynov), *съдии*,
и Милан Бласко (Milan Blaško), *заместник-секретар на отделението*,
След закрито заседание, проведено на 10 юли 2018 г.,
Постановява следното решение, прието на същата дата:

ПРОЦЕДУРА

1. Делото е образувано по жалба (№ 3401/09) срещу Република България, подадена в Съда на основание чл. 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи ("Конвенцията") от български гражданин, г-н Димитър Павлов Йорданов ("жалбоподателя"), на 17 декември 2008 г.

2. Жалбоподателят се представлява от г-жа Н. Седефова, адвокат, практикуващ в София. Българското правителство („Правителството“) се представлява от правителствените агенти г-жа М. Коцева и г-жа М. Димитрова от Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателят твърди по-конкретно, че държавата е отговорна за вредите върху негово имущество, които според него се дължат на незаконосъобразни минни дейности в непосредствена близост, и че националните съдилища неправилно отхвърлят деликтния му иск, свързан с тези вреди.

4. На 15 септември 2016 г. Правителството е уведомено за горните оплаквания, а останалата част от жалбата е обявена за недопустима съгласно правило 54 § 3 от Правилника на Съда.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО ДЕЛОТО

5. Жалбоподателят е роден през 1939 г. и живее в София.

6. Жалбоподателят притежава половината от парцел в землището на с. Голямо Бучино, в близост до град Перник. Той притежава и половината от къщата, намираща се в парцела, в която живее до 1997 г., и половината от две по-малки сгради - плевня и кошара. Тези сгради вече не съществуват.

7. На неуточнена дата към края на 80-те или началото на 90-те години на 20 век държавата взема решение да се създаде мина за открит въгледобив близо до селото. С решение от 8 май 1990 г. местният кмет отчуждава около деветдесет имота в района за тази цел, включително земята и сградите на жалбоподателя.

8. В решението за отчуждаване се посочва, че жалбоподателят трябва да получи като обезщетение друг парцел в селото. Жалбоподателят получава допълнително парична сума (страните не са представили решението на кмета относно допълнителното обезщетение). Мнозинството от останалите собственици получават парично обезщетение или апартаменти в град Перник. Тъй като в рамките на законоустановения срок от една година на жалбоподателя не е предоставен друг парцел, на 21 август 1992 г. той моли за отмяна на отчуждаването, каквото право съгласно чл. 102 от Закона за собствеността (вж. параграф 24 по-долу). Друго лице, което е трябвало да получи обезщетение, също моли за отмяна на отчуждаването на своя имот. С решение от 2 октомври 1992 г. областният управител на Перник отменя двете отчуждавания като отбелязва, че парцелите, дължими като обезщетение, не са предоставени "поради невъзможността общината да осигури такива парцели". Освен това в решението се посочва, че собствениците трябва да възстановят допълнително полученото от тях парично обезщетение. На 22 декември 1993 г. жалбоподателят възстановява това обезщетение.

9. Жалбоподателят остава в къщата си. През следващите години мината се приближава до къщата поради постепенното си разширяване. Въглищата се добиват в нея чрез взривове, които според жалбоподателя ежедневно разтърсват къщата. На неопределени дати по стените на къщата се появяват пукнатини, а плевнята и кошарата се срутват. Към началото на 1997 г. семейството на жалбоподателя се изнася от къщата, преценявайки, че е твърде опасно да остане там.

10. Впоследствие жалбоподателят се свързва с мината, искайки да получи обезщетение, но преговорите не са успешни. По това време мината се управлява от дружество, което е изцяло държавна собственост. През 2005 г. то е приватизирано.

11. През 2001 г. жалбоподателят предявява деликтен иск срещу дружеството, което експлоатира мината, като иска обезщетение за щетите, причинени на неговото имущество.

12. Окръжен съд - Перник ("Окръжният съд"), който разглежда делото на първа инстанция, изслушва свидетел, съсед на

жалбоподателя, който заявява по време на съдебното заседание от 13 декември 2001 г., че стените на къщата на жалбоподателя са напукани, че състоянието ѝ продължава да се влошава и че плевнята се е срутила три или четири години по-рано. Той смята, че къщата е била добре построена и обяснява, че след първоначалната щета жалбоподателят се е опитал да я ремонтира. На 7 март 2002 г. окръжният съд изслушва друг свидетел, който заявява, че по-голямата част от щетите по къщата на жалбоподателя са причинени три или четири години по-рано.

13. Окръжният съд назначава вещо лице, който установява, че къщата е построена между 1948 и 1950 г., когато не е имало изисквания за сеизмична устойчивост. По време на изготвянето на експертизата къщата е необитаема, тъй като стените ѝ са изкривени и напукани, като пукнатините на места достигат ширина от 20-35 см. Разстоянието между къщата и периферията на мината е около 160-180 метра. Това означава, че къщата е разположена доста навътре в така наречената "санитарно-хигиенната зона", състояща се от земя на 500 метра от края на мината, в рамките на която законът забранява всякакви жилища. "Охраняемата зона" на мината, в рамките на която не трябва да присъства неупълномощено лице по време на взривни работи, е с радиус от 600 метра. Вещото лице потвърждава своите заключения на заседание на съда на 24 януари 2002 г.

14. В решение от 27 юни 2003 г. окръжният съд отхвърля иска на жалбоподателя. Той смята за установено, че имуществото на жалбоподателя е сериозно повредено и че вредата съвпада във времето с началото на взривните работи в мината. Въпреки това той заключава, че жалбоподателят не доказва наличието на причинно-следствена връзка между щетите и взривовете. Той се позовава в това отношение на свидетелските показания, предоставени от двама съседи, но според окръжния съд е невъзможно да се установи какво е причинило щетите на имуществото чрез свидетелски показания. Тежестта на доказване, за да се установи такова обстоятелство, се носи от жалбоподателя, а ответната страна твърди, че щетите са причинени от начина на построяване на неговата къща.

15. Жалбоподателят обжалва. Пред Апелативен съд - София ("Апелативния съд") той призовава допълнителен свидетел, който заявява по време на съдебното заседание на 2 февруари 2004 г., че много къщи в района вече са се срутили и че всички останали къщи в квартала на жалбоподателя имат пукнатини.

16. На 25 юни 2004 г. апелативният съд потвърждава решението на окръжния съд, като потвърждава мотивите му. Той постановява, че докато свидетелските показания могат да установят степента и времето на щетите върху имуществото на жалбоподателя, те не могат да докажат причинно-следствената връзка между тези щети и взривовете в мината.

17. Жалбоподателят подава касационна жалба. В решение от 5 април 2006 г. Върховният касационен съд отменя решението на апелативния съд и връща делото за ново разглеждане. Той е на мнение, че предходните съдебни инстанции не отчитат надлежно факта, че мината работи в забранена зона в близост до къщата на жалбоподателя, като къщата е разположена както в “санитарно-хигиенната зона”, така и в “охраняема зона” около мината. Предходните съдебни инстанции е трябвало да разгледат този факт в светлината на показанията на свидетелите, които „са установили обстоятелството“, че щетите, нанесени на имуществото на жалбоподателя, са в резултат от взривните работи. Също така е необходимо да се оцени спазването от страна на дружеството, експлоатиращо мината, на други законови изисквания като тези, свързани с опазването на околната среда.

18. След връщането на делото апелативният съд назначава нова експертиза. Вещото лице отбелязва, че поради изминалото време и унищожаването на някои документи е невъзможно да се определи точното разстояние между къщата на жалбоподателя и зоната, в която взривовите са извършвани през 1997 г. Въпреки това е ясно, че къщата е била в “хигиенно-защитната зона” около мината. Вещото лице допълнително отбелязва, че взривовите са извършвани от квалифицирани работници в съответствие с вътрешните правила на мината.

19. Апелативният съд изслуша допълнителния свидетел на жалбоподателя, който заявява по време на съдебното заседание от 23 ноември 2006 г., че много къщи в селото са се срутили и че той смята, че това се дължи на взривовите в мината. Той добавя, че взривовите се извършват ежедневно, че причиняват „зементресения“ и че къщите се разбиват в резултат на това. Първите пукнатини по къщата на жалбоподателя се появяват още преди времето, когато мината работи в най-голяма близост до нея. Свидетелят не знае за свлачища в района.

20. В решение от 2 април 2007 г. апелативният съд отново потвърждава решението на окръжния съд от 27 юни 2003 г., като отхвърля иска на жалбоподателя. Той намира за „безспорно“, че служители на мината са действали в нарушение на закона, като са извършвали взривове в забранена зона в близост до жилищни сгради, включително по времето, когато според жалбоподателя щетите по имуществото му са започнали. Независимо от това, въз основа на представените материали, жалбоподателят не доказва причинно-следствената връзка между работата на мината и щетите върху неговото имущество. Апелативният съд се мотивира в това отношение:

„Причинно-следствената връзка ... не може да се предполага - тя трябва да бъде напълно доказана от ищеца. В случая не е доказано, че сградата на ищеца, построена през 50-те години на 20 век, е била повредена именно поради взривните работи в мината. Жалбоподателят не е доказал, че жилищната сграда

и прилежащите постройките, като се имат предвид [техния] начин на построяване, [използваните] материали и времето на [тяхното] построяване, не биха се повредили или не биха се повредили до такава степен, ако не са били взривните работи в мината. Не е установено дали и до каква степен състоянието на сградите, описано от вещото лице [изслушано от окръжния съд], се дължи на нормалното износване, като се има предвид годината [в която са построени] и начина на [тяхното] построяване и липсата на каквато и да е поддръжка от собственика след отчуждаването през 1990 г.”

21. След последващо обжалване от страна жалбоподателя, с окончателно решение от 3 юли 2008 г. Върховният касационен съд потвърждава решението на апелативния съд, като потвърждава неговите заключения. Той подчертава по-конкретно, че експертизата, представена на апелативния съд (вж. параграф 18 по-горе), само установява, че имотът на жалбоподателя е бил разположен в „санитарно-хигиенната зона“ около мината, но „не е достатъчна, за да се докаже съществуването на причинно-следствена връзка между щетите ... и незаконосъобразното поведение на служителите на ответното дружество”.

22. Междувременно къщата на жалбоподателя се срутва и вече не съществува. Имотът е изоставен.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО

A. Отчуждаване за обществени нужди по Закона за собствеността

23. Чл. 101 от Закона за собствеността, както е формулиран в съответния момент, позволява отчуждаването на частна собственост за „особено важни нужди на държавата“, за които няма възможност да се задоволят по друг начин.

24. Чл. 102 посочва освен това, че собственикът ще получи обезщетение чрез друг имот или в пари и че властите могат да влязат във владение на отчуждения имот само след предоставянето на дължимото обезщетение. Ако такова обезщетение не бъде предоставено в рамките на една година от влизането в сила на решението за отчуждаване, собственикът може да поиска отмяна на отчуждаването. През 1996 г. чл. 102 от Закона за собствеността е заменен от друго законодателство.

Б. Изисквания за здраве и безопасност по отношение на промишлените инсталации

25. Наредба № 7 от 25.05.1992 г. за хигиенните изисквания за здравна защита на селищната среда, приета от министъра на

здравеопазването в изпълнение на Закона за общественото здраве (вж. параграф 27 по-долу) предвижда създаването на „санитарно-хигиенни зони“ около промишлени инсталации, които представляват опасност за околната среда. Ширината на тези зони трябва да бъде между 50 и 3000 метра в зависимост от специфичните характеристики на всяка инсталация, а строителството на непромишлени сгради не е разрешено вътре в зоните. Ако такива сгради вече съществуват, собствениците на инсталации, засегнати от изискването за „санитарно-хигиена зона“, са задължени да ограничат всякакви вредни дейности „до законовите нива“ до края на 1997 г.; в противен случай те са задължени да закрият съответната инсталация или да я преместят в друг район. Тази наредба остава в сила до 2011 г.

26. В допълнение „охраняеми зони“ около мястото на взривяване, в които не се допускат хора по време на взривни работи, са предвидени в документ, озаглавен „Правилник по безопасността на труда при взривните работи“, приет на 28 декември 1996 г. от министъра на труда и социалната помощ.

27. Законът за народното здраве от 1973 г., в сила до 2005 г., и след това Законът за здравето уреждат функционирането и правомощията на органите по здравеопазване. Наред с другото, тези органи имат право да извършват проверки и инспекции и при необходимост да преустановяват функционирането на промишлени обекти или инсталации, действащи в нарушение на правилата за защита на здравето, и да налагат административни наказания.

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛ. 6 § 1 И ЧЛ. 8 ОТ КОНВЕНЦИЯТА И ЧЛ. 1 ОТ ПРОТОКОЛ № 1

28. Жалбоподателят се оплаква по чл. 6, ал. 1 от Конвенцията от начина, по който националният съд взима решение по неговия иск срещу дружеството, което експлоатира мината. Освен това той се оплаква по чл. 8 от Конвенцията за нарушение на правото му на жилище. На последно място той се оплаква по чл. 1 от Протокол № 1, че е бил лишен от възможността да „използва свободно“ собствеността си.

29. Чл. 6 § 1 в относимата си част гласи:

"Всяко лице, при решаването на правен спор относно неговите граждански права и задължения..., има право на справедливо ... гледане ... от ... съд ..."

Чл. 8 от Конвенцията и чл. 1 от Протокол № 1 гласят:

Член 8

“1. Всеки има право на неприкосновеност на личния и семейния си живот, на жилището и на тайната на кореспонденцията.

2. Намесата на държавните власти в упражняването на това право е недопустима, освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите.

Чл. 1 от Протокол № 1

“Всяко физическо или юридическо лице има право мирно да се ползва от своите притежания. Никой не може да бъде лишен от своите притежания освен в интерес на обществото и съгласно условията, предвидени в закона и в общите принципи на международното право.

Предходните разпоредби не накръняват по никакъв начин правото на държавите да въвеждат такива закони, каквито сметнат за необходими за осъществяването на контрол върху ползването на притежанията в съответствие с общия интерес или за осигуряване на плащането на данъци или други постъпления или глоби.”

А. Аргументи на страните

1. Правителството

30. Правителството посочва, че оплакването по чл. 6, ал. 1 от Конвенцията е свързано с изхода на гражданското производство и твърди, че то е с естество на четвърта инстанция.

31. Съгласно чл. 8 от Конвенцията Правителството оспорва твърдението на жалбоподателя, че къщата в Голямо Бучино е била негов „дом“, като посочва, че след 1997 г. той не живее там.

32. Що се отнася до оплакването по чл. 1 от Протокол № 1, Правителството посочва, че ако жалбоподателят е считал, че служителите на мината работят с експлозиви в нарушение на съответните правила, той е могъл да поиска да бъде образувано наказателно производство срещу тях за това.

33. Правителството твърди, че държавата не може да бъде държана отговорна за щетите, причинени на имуществото на жалбоподателя, тъй като той не е доказал, че това се дължи на каквито и да е действия на държавните органи. Жалбоподателят също така не е доказал, че въпросните щети действително са в резултат от експлоатацията на мината, и при това положение от държавата не би могло да се очаква да предприеме мерки за предотвратяване на „събития, чиято причина не е известна или не могат да бъдат разумно предвидени“. Нещо повече, от държавата не може да се изисква да закрие мината, предприятие с “решаващо икономическо значение”, поради

единствената причина, че “един човек по своята свободна воля е избрал да продължи да живее в нейната околност”.

34. Правителството твърди, че отговорността на държавата е ограничена до гарантиране на ефективността на съдебното производство между частни лица. В такова производство жалбоподателят не обосновава претенцията си и по този начин претенцията е отхвърлена „поради обективни факти по делото“. Във всеки случай, в началото на 90-те години на 20 век държавата отчуждава имуществото на жалбоподателя и му предлага обезщетение.

2. Жалбоподателят

35. Жалбоподателят повтаря, че правата му са нарушени. Той посочва, че Правителството не оспорва факта, че мината е действала в забранена зона в близост до неговия имот, което също е признато и от националните съдилища.

36. Съгласно чл. 6 от Конвенцията жалбоподателят твърди, че националните съдилища стигат до погрешен извод във иницирираното от него деликтно производство, като намират, че той не е доказал причинно-следствената връзка между работата на мината и щетите, нанесени на имуществото му. Според него тази причинно-следствена връзка е ясно установена от свидетелите и вещите лица, изслушани от съдилищата. Жалбоподателят добавя, че преди да бъде задължен да напусне къщата, той я е ремонтирал и поддържал, и че е била добре построена.

37. Що се отнася до оплакването му по чл. 8 от Конвенцията и въпроса дали делото се отнася до неговия „дом“, жалбоподателят посочва, че има „силна емоционална връзка“ с къщата в Голямо Бучино, където е израснал и където предимно е живял със семейството си до 1997 г. Той не напуска къщата по собствена воля, а е принуден да го направи, след като е станало опасно да живее там. Неправомерното увреждане на къщата, което я прави необитаема, означава, че чл. 8 от Конвенцията е бил нарушен.

38. Съгласно чл. 1 от Протокол № 1, що се отнася до аргумента на Правителството, че е могъл да поиска наказателно преследване на служители на мината (вж. параграф 32 по-горе), жалбоподателят смята, че такова преследване не би могло да предостави исканата от него защита и във всеки случай той е преследвал друго средство за защита, като е претендирал обезщетение за вреди.

39. Жалбоподателят посочва, че взривните работи са по своята същност опасни и че поради това държавата е установила правила за безопасност. В случай на мина, която работи в близост до къща, държавата изисква „санитарно-хигиенна зона“, но въпреки че къщата му е останала в тази зона, на мината е позволено да продължи да работи. Жалбоподателят твърди, че след отмяната на отчуждаването на

неговото имущество държавата е трябвало да се намеси, за да упражни контрол и да забрани незаконосъобразната дейност. Освен това жалбоподателят посочва, че неговата молба за отмяна на отчуждаването на имотите му от 1990 г. е мотивирана от неуспеха на държавата да предостави дължимото му обезщетение в законоустановения срок. Той не е бил длъжен да чака това обезщетение за неопределено време.

Б. Преценка на Съда

1. Допустимост

(а) Чл. 8 от Конвенцията

40. Жалбоподателят се оплаква от нарушение на правото му на неприкосновеност на неговия дом (вж. параграф 28 по-горе).

41. Съгласно чл. 35 § 1 от Конвенцията, Съдът може да разгледа въпроса само когато е представен в рамките на шест месеца от датата, на която е взето окончателно решение. Основната цел на това правило е да се запази правната сигурност, като се гарантира по-конкретно, че случаите, повдигащи въпроси по Конвенцията, се разглеждат в разумен срок. Освен това правилото улеснява установяването на факти в дадено дело, тъй като с течение на времето всяко справедливо разглеждане на повдигнатите въпроси става проблематично (вж. *Sabri Güneş v. Turkey* [GC], № 27396/06, § 39, 29 юни 2012 г.).

42. Както е посочено и от Правителството (вж. параграф 31 по-горе), къщата в Голямо Бучино, която е предмет на това оплакване, престава да бъде дом на жалбоподателя през 1997 г., когато той се премества от нея, преценявайки, че е твърде опасно да остане (вж. параграф 9 по-горе). Деликтното производство, което жалбоподателят завежда впоследствие, няма за цел да възстанови къщата или да му даде възможност да се върне там, и няма други събития във връзка с правото му на неприкосновеност на дома. Поради тези причини Съдът е на мнение, че що се отнася до оплакването на жалбоподателя по чл. 8, шестмесечният срок по чл. 35 § 1 от Конвенцията започва да тече през 1997 г., когато той се изнася от къщата си.

43. Това оплакване, подадено през декември 2008 г. (вж. параграф 1 по-горе), следователно е подадено извън срока и трябва да бъде отхвърлено съгласно чл. 35 §§ 1 и 4 от Конвенцията.

(б) Останалата част от жалбата

44. Що се отнася до оплакването по чл. 1 от Протокол № 1, Правителството изглежда повдига възражение за неизчерпване на вътрешноправните средства за защита, тъй като то заявява, че жалбоподателят не е поискал наказателно преследване на служители

на мината, които може да са работили с взривни вещества в нарушение на съответните правила (вж. параграф 32 по-горе). Правителството обаче не доказва, че разглежданото правно средство за защита би могло да предостави адекватна защита на жалбоподателя, която да му позволи да се върне в дома си или да получи обезщетение, и следователно Съдът отхвърля възражението.

45. Той освен това намира, че оплакванията по чл. 6 § 1 от Конвенцията и по чл. 1 от Протокол № 1 не са явно необосновани по смисъла на чл. 35 § 3 (а) от Конвенцията или недопустими на друго основание. Следователно те са допустими.

2. По същество

(а) Чл. 6 § 1 от Конвенцията.

46. Жалбоподателят твърди, че националните съдилища взимат неправилно решение в деликтното производство, заведено от него срещу дружеството, което експлоатира мината, по-конкретно като достигат до заключението, че не е доказано, че съществува причинно-следствена връзка между взривовите в мината и щетите върху неговото имущество (вж. параграф 36 по-горе).

47. Съдът многократно е заявявал, че не е негова задача да се занимава с фактически или правни грешки, за които се твърди, че са извършени от националните съдилища, тъй като той не е съд от четвърта инстанция, и не е негова задача да преразглежда констатациите на националните съдилища, при условие че те се основават на разумна оценка на доказателствата (вж. *García Ruiz v. Spain* [GC], № 30544/96, § 28, ЕСПЧ 1999I, и *Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy* [GC], № 38433/09, § 197, ЕСПЧ 2012 г.). Следователно, обикновено не е задача на Съда да разглежда въпроси като например тежестта, която националните съдилища придават на дадени доказателства или на констатации или оценки, представени пред тях за разглеждане (вж. *Bochan v. Ukraine (no. 2)* [GC], № 22251/08, § 61, ЕСПЧ 2015 г., и *Moreira Ferreira v. Portugal (no. 2)* [GC], № 19867/12, § 83, ЕСПЧ 2017 г. (откъси)).

48. Независимо от това, Съдът може да направи нова оценка на доказателствата, когато решенията, взети от националните съдилища, могат да се разглеждат като произволни или явно необосновани (вж. *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia*, № 11082/06 и 13772/05, §§ 803-4, 25 юли 2013 г., и *Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania* [GC], № 76943/11, § 90, ЕСПЧ 2016 г. (откъси)). Така например в делото *Dulaurans v. France* (№ 34553/97, §§ 36-38, 21 март 2000 г.) Съдът констатира нарушение на правото на справедлив съдебен процес, тъй като единствената причина, поради която френският Касационен съд е достигнал до оспорваното си решение, с което

отхвърля касационната жалба на жалбоподателя като недопустима, е в резултат на „явна грешка в преценката“. В *Andelković v. Serbia* (№ 1401/08, § 27, 9 април 2013 г.) Съдът също намира, че решението на националния съд, което предимно няма правно основание в националното законодателство и не установява никаква връзка между фактите, приложимото право и резултата от производството, е произволно. В *Bochan (no. 2)* (цитирано по-горе, §§ 63-65), Върховният съд така „грубо тълкува“ един правен текст (по-ранно решение на Съда), че неговите мотиви не могат да се разглеждат само като различно четене на този текст, а са „грубо произволни“ или водят до „отказ от правосъдие“. В *Carmel Saliba v. Malta* (№ 24221/13, §§ 69-79, 29 ноември 2016 г.) Съдът критикува националните съдилища, че са се позовали на непоследователните показания на един свидетел и не са успели да коментират адекватно останалите доказателства; в комбинация с други по-малко значими недостатъци на гражданското производство, това означава, че това производство не е било справедливо.

49. В настоящия случай националните съдилища назначават вещи лица и изслушват свидетели, бивши съеди на жалбоподателя, и констатираат въз основа на тези доказателства, че къщата на жалбоподателя и другите сгради в двора му са сериозно повредени и са станали неизползваеми. Освен това те констатираат, че взривовете в близката мина са извършени в нарушение на закона (макар и от квалифицирани работници и в съответствие с вътрешните правила на мината), включително по времето, когато според жалбоподателя щетите върху неговото имущество са започнали (вж. параграфи 14 и 20 по-горе).

50. Установено е също така, че когато взривовете са извършвани най-близо до имота на жалбоподателя, те са били в рамките на 160-180 метра от него (вж. параграф 13 по-горе). Въпреки това, макар и жалбоподателят на никой етап да не посочва кога е започнала минната дейност, от която се оплаква, изглежда, че това се е случило някъде в началото на 90-те години на 20 век (вж. параграф 7 по-горе). За разлика от това експертизите, на които се позовават националните съдилища, са изготвени едва през 2001-02 и 2006-07 г., тъй като жалбоподателят е изчакал до 2001 г. да предяви деликтен иск. Тези експертизи констатираат, че е невъзможно да се каже дали разстоянието, което току-що беше посочено, е било разстоянието през 1997 г., когато щетите върху къщата на жалбоподателя са стават толкова значителни, че той трябва да напусне (вж. параграфи 13 и 18 по-горе).

51. Съдът е на мнение, че за разлика от делата, посочени в параграф 48 по-горе, настоящото дело не се отнася до „явна грешка в преценката“ от страна на националните съдилища, или до „грубо

погрешно тълкуване“ на съответните обстоятелства, или мотиви, пренебрегващи по-голямата част от представените доказателства или неуспех при свързване на установените факти, приложимото право и изхода на производството. Настоящото дело се отнася до оценката от страна на националните съдилища на иска на жалбоподателя, както е изложен от него и в светлината на представените доказателства. Съдилищата обсъждат и вземат предвид констатациите на назначените от тях вещи лица и показанията на свидетелите, представени от жалбоподателя, и правят собствена оценка относно тяхната доказателствена стойност, като посочват по-конкретно, че свидетелските показания са недостатъчни за доказване на твърдяната от жалбоподателя причинно-следствена връзка (вж. параграфи 14, 16 и 20-21 по-горе).

52. След като делото е върнато от Върховния касационен съд (вж. параграф 17 по-горе), апелативният съд спазва указанията му да вземе предвид незаконосъобразността на взривните работи, извършени в мината, и изрично обсъжда този аспект, но все пак, след като взема предвид всичко, смята, че причинно-следствената връзка между тези взривове и щетите върху къщата на жалбоподателя остава недоказана (вж. параграф 20 по-горе). Както вече беше отбелязано, поради изминалия период от време и унищожаването на някои документи се оказва невъзможно да се определи точното разстояние между къщата на жалбоподателя и зоната, в която взривовете са извършвани през 1997 г. - годината, в която той напуска имота си. Въпреки че е установено, че са настъпили щети върху имуществото, причината или причините за тези щети или степента, в която минните дейности са причинили щетите и кога, не могат да бъдат установени.

53. Горното заключение е потвърдено, когато делото достига до Върховния касационен съд за втори път (вж. параграф 21 по-горе).

54. Оплакването на жалбоподателя по чл. 6 § 1 от Конвенцията по този начин засяга тежестта, която националните съдилища придават на представените доказателства, по-конкретно свидетелските показания, и техните оценки на повдигнатите пред тях въпроси. Както бе споменато по-горе (вж. параграф 47), обикновено не е необходимо Съдът да разглежда такива въпроси.

55. С оглед на гореизложеното Съдът не може да заключи, че решенията на националните съдилища, по-конкретно тяхното оспорвано от жалбоподателя заключение относно наличието на причинно-следствена връзка между взривните работи в мината и щетите върху неговото имущество, достигат до праг на произвол и явна необоснованост, описани в параграф 48 по-горе, или че представляват „отказ от правосъдие“. Съответно жалбоподателят е имал „справедливо гледане“ на своето дело, както се изисква от чл. 6 § 1 от Конвенцията

56. Следователно не е налице нарушение на тази разпоредба.

(б) Чл. 1 от Протокол № 1

57. Жалбоподателят притежава половината от парцела и сградите, намиращи се в село Голямо Бучино (вж. параграф 6 по-горе). Съответно Съдът констатира, че той е имал “притежания” по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1.

58. На неуточнена дата към края на 80-те или началото на 90-те години на 20 век държавата взема решение да се създаде открита въглищна мина близо до селото на жалбоподателя. През 1990 г. започва процедура по отчуждаване по отношение на многобройни имоти в района на бъдещата мина, включително къщата и земята на жалбоподателя (вж. параграф 7 по-горе). По отношение на имота на жалбоподателя обаче процедурата се проваля, тъй като отчуждаването е отменено по молба на жалбоподателя, след като част от обезщетението, определено за него, а именно друг парцел в селото, никога не му е предоставено (вж. параграф 8 по-горе). Въпреки че, както беше споменато, самият жалбоподател търси отмяна на отчуждаването (пак там), Съдът е на мнение, че той не може да бъде обвиняван за провала на процедурата по отчуждаване. Той е чакал да получи друг парцел в селото в продължение на повече от две години, от май 1990 г. до август 1992 г., и Правителството не е доказало, че властите възнамеряват да спазят правните си задължения по процедурата по отчуждаване и че такъв парцел действително е можел да бъде предоставен на жалбоподателя.

59. Жалбоподателят и неговото семейство остават в къщата, докато мината започва да работи в близост до нея (вж. параграф 9 по-горе). Не е оспорено и е потвърдено от националните съдилища в деликтното производство, заведено от жалбоподателя, че мината, където въглища се добиват чрез взривове, представлява опасност за околната среда, и че изискванията за здраве и безопасност, съдържащи се в Наредба № 7 на министъра на здравеопазването от 25 май 1992 г., по-конкретно за поддържането на „хигиенно-защитни зони“ около непромишлени сгради като жилища (вж. параграф 25 по-горе), са приложими към нея. „Санитарно-хигиенната зона“, изисквана в случая, е с ширина 500 метра. Мината обаче постепенно се разширява, а най-близката точка на работа е в рамките на 160-180 метра от къщата на жалбоподателя.

60. В относимото време мината се управлява от дружество, което е изцяло държавна собственост (вж. параграф 10 по-горе). За Съда фактът, че това дружество е самостоятелно юридическо лице съгласно националното законодателство (вж. например *Илиева и други срещу България*, № 17705/05, § 36, 3 февруари 2015 г.), не може да бъде решаващ за изключване на пряка отговорност на държавата по Конвенцията (вж. *Liseytsseva and Maslov v. Russia*, № 39483/05

и 40527/10, § 188, 9 октомври 2014 г., и *Ališić and Others v. Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, Slovenia and the former Yugoslav Republic of Macedonia* [GC], № 60642/08, § 114, ЕСПЧ 2014 г.). Страните не предоставят информация за степента на държавен надзор и контрол върху дружеството в съответното време. От значение е, че то не се занимава с обикновена търговска дейност, а работи в силно регулирано поле, което е предмет на екологични изисквания и изисквания за здраве и безопасност (вж., *mutatis mutandis*, *Mykhaylenko and Others v. Ukraine*, № 35091/02 и 9 други, § 45, ЕСПЧ 2004ХІІ). Също така е важно, че решението за създаване на мината е взето от държавата, която също отчуждава многобройни частни имоти в района, за да даде възможност за нейното функциониране съгласно законодателство относно „особено важни нужди на държавата“ (вж. параграфи 7 и 24 по-горе)). Всички гореизброени фактори показват, че дружеството е било средство за извършване на държавна дейност и че съответно държавата трябва да носи отговорност за неговите действия или бездействия, повдигащи въпроси по Конвенцията.

61. С оглед на горните съображения Съдът е на мнение, че властите чрез неуспешно отчуждаване на имота на жалбоподателя и работата на мината при действително държавния контрол, са отговорни за имота на жалбоподателя, който остава в район с опасност за околната среда, а именно ежедневни взривове в непосредствена близост до къщата на жалбоподателя. Това положение, което води до това жалбоподателя да изостави имота си през 1997 г. (вж. параграф 9 по-горе), представлява намеса на държавата в неговите „притежания“ по смисъла на чл. 1 от Протокол № 1.

62. Такава намеса не може да се разглежда като лишаване от собственост или като контрол върху използването по смисъла на първия и втория параграф на чл. 1 от Протокол № 1. Тя обаче попада в смисъла на първото изречение от тази разпоредба като намеса в мирното ползване на притежания (вж., *mutatis mutandis*, *Loizidou v. Turkey* (основателност), 18 декември 1996 г., § 63, *Доклади за решения и определения* 1996VI).

63. Първото и най-важно изискване на чл. 1 от Протокол № 1 е, че всяка намеса на държавните власти в мирното ползване на притежания следва да бъде законосъобразна (вж. например *Beyeler v. Italy* [GC], № 33202/96, § 108, ЕСПЧ 2000I). На първо място това означава спазване на изискванията на националното законодателство (вж. *Iatridis v. Greece* [GC], № 31107/96, §§ 58-62, ЕСПЧ 1999II).

64. В настоящия случай националното законодателство изисква поддържането на „санитарно-хигиенни зони“ около промишлени инсталации, представляващи опасност за околната среда, на територията на които не може да има жилищни сгради (вж. параграф 25 по-горе). Що се отнася по-конкретно до мината в близост до селото

на жалбоподателя, необходимата буферна зона е широка 500 метра. Въпреки това мината работи, като извършва ежедневни взривове много по-близо, в най-близката точка на 160-180 метра (вж. параграфи 13 и 19 по-горе).

65. В деликтното производство, заведено от жалбоподателя, апелативният съд заявява, че извършването на взривове от мината в такава близост до жилищните сгради е “безспорно” в нарушение на националното законодателство (вж. параграф 20 по-горе). Това означава, че намесата в мирното ползване на притежанията на жалбоподателя, както е дефинирано по-горе, явно в нарушение на българското законодателство, не е законосъобразно и за целите на анализа по чл. 1 от Протокол № 1. Това заключение прави ненужно да се проверява дали е постигнат справедлив баланс между изискванията на общия интерес на обществото и изискванията за защита на правата на жалбоподателя (вж. *Iatridis*, цитирано по-горе, § 62).

66. Следователно е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1.

II. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛ. 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

67. Чл. 41 от Конвенцията гласи:

“Ако Съдът установи нарушение на Конвенцията или на Протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевшата страна.”

A. Обезщетение за вреди

68. По отношение на имуществени вреди жалбоподателят претендира 9040,70 лв. (равностойността на 4622,51 евро) за стойността на неговия дял от имота в Голямо Бучино, плюс лихва за забава. Той представя доклади за оценка, изготвени от експерти. Той посочва, че в резултат на поведението на държавата, от което се оплаква, неговата къща и прилежащите постройки са се срутили и са станали неизползваеми. По отношение на неимуществени вреди жалбоподателят претендира 9000 евро.

69. Правителството оспорва претенциите.

70. Съдът намира, че е оправдано да се присъди на жалбоподателя обезщетение за нарушаването на неговите права на собственост в резултат на излагането на неговото имущество на опасност за околната среда. Освен това той счита, че е уместно да присъди обща сума, която да покрива всякакви имуществени и неимуществени вреди. С оглед на всички обстоятелства по делото, включително стойността на имуществото на жалбоподателя, както е посочено от него (вж. параграф 68 по-горе), Съдът определя тази сума на 8000 евро.

Б. Разходи и разноси

71. За производството пред Съда жалбоподателят претендира 2800 лв. (равностойността на 1431 евро) за хонорари, начислени от неговия процесуален представител, експертните оценки, представени в подкрепа на претенцията му за имуществени вреди (вж. параграф 68 по-горе), и превод. В подкрепа на претенцията си той представя съответните разписки и договор с преводач.

72. Жалбоподателят претендира също така направените от него разходи в националното деликтно производство, възлизащи общо на 961,30 лв. (равностойността на 491 евро). Те включват съдебни такси и разходи за експертиза. В подкрепа на тази претенция жалбоподателят представя съответните разписки.

73. Правителството оспорва претенциите.

74. Съгласно съдебната практика на Съда жалбоподател има право на възстановяване на разходи и разноси само доколкото е доказано, че те са били действително и необходимо направени и са в разумен размер. В настоящия случай, като взема предвид наличните му документи и горепосочените критерии, Съдът удовлетворява претенцията на жалбоподателя за разходи и разноси в пълен размер. Що се отнася до претенцията, свързана с разноските, направени в рамките на националното деликтно производство, той отбелязва, че в хода на производството жалбоподателят иска да получи обезщетение за нарушението на неговите права на собственост. Общата сума, присъдена по настоящата позиция, е 1922 евро.

В. Лихва за забава

75. Съдът смята за уместно лихвата за забава да бъде обвързана с пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Обявява* оплакването по чл. 8 от Конвенцията за недопустимо, а останалата част от жалбата за допустима;
2. *Приема*, че не е налице нарушение на чл. 6 § 1 от Конвенцията;
3. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 1 от Протокол № 1;
4. *Приема*,

(а) че държавата-ответник трябва да заплати на жалбоподателя в срок от три месеца от датата, на която решението стане окончателно в съответствие с чл. 44 § 2 от Конвенцията, следните суми, които се конвертират в български лева по курса, валиден към датата на плащането:

(i) 8000 евро (осем хиляди), плюс всякакви данъци, които биха могли да се начислят, по отношение на имуществени и неимуществени вреди;

(ii) 1922 евро (хиляда деветстотин двадесет и две), плюс всякакви данъци, които биха могли да се начислят на жалбоподателя, по отношение на разходи и разноси;

(б) че от изтичането на гореспоменатия тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер, равен на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка за срока на забава, към която се добавят три процентни пункта;

5. *Отхвърля* останалата част от иска на жалбоподателя за справедливо обезщетение.

Изготвено на английски език и оповестено писмено на 6 септември 2018 г. в съответствие с правило 77 §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Милан Бласко
заместник-секретар

Ангелика Нусбергер
председател